

HOLLANDIA

cultuurhistorisch
onderzoek & archeologie

Archeologisch bureauonderzoek
Nieuwland 20 te Uitgeest, gemeente
Uitgeest (NH)

HOLLANDIA reeks 849

Behoort bij besluit van burgemeester en
wethouders van de gemeente Uitgeest

Nummer: WABO1901407

Datum: 19 februari 2021

COLOFON

Hollandia reeks nr.	849
Titel:	Acheologisch bureauonderzoek Nieuwland 20 te Uitgeest, gemeente Uitgeest (NH).
Toponiem:	Uitgeest Nieuwland 20
Gemeente:	Uitgeest (NH)
Onderzoeksmeldingsnummer Archis:	4894518100
Hoekcoördinaten:	109.542-504.848 109.558-504.842 109.551-504.824 109.536-504.830
Auteurs:	M.E. Luitjes
In opdracht van:	Zonjee Uitgeest Beheer BV
Contactpersoon opdrachtgever:	Dhr. B. Zonjee Postbus 1 1910 AA Uitgeest
Wetenschappelijke leiding:	P.M. Floore
Illustraties:	M.E. Luitjes, tenzij anders vermeld
Definitieve versie:	16 oktober 2020
Oplage:	6
ISSN:	1572-3151

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1. Inleiding	9
2. Onderzoeksgebied	11
3. Beleid	13
4. Methode	15
5. Aardwetenschappelijke gegevens	17
6. Historische en archeologische gegevens	21
7. Gespecificeerde archeologische verwachting	25
8. Conclusie en advies	29
Literatuur	31
Bijlagen	33

Samenvatting

In september en oktober 2020 heeft Hollandia Archeologen een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor een onderzoeksgebied aan het Nieuwland 20 te Uitgeest, gemeente Uitgeest (NH). Dit onderzoek wordt uitgevoerd, omdat de bestaande verbrande bebouwing zal worden gesloopt en vervolgens vervangen zal worden door drie nieuwe woningen. De hiermee gepaarde grondroering vormt mogelijk een bedreiging voor het archeologisch bodemarchief.

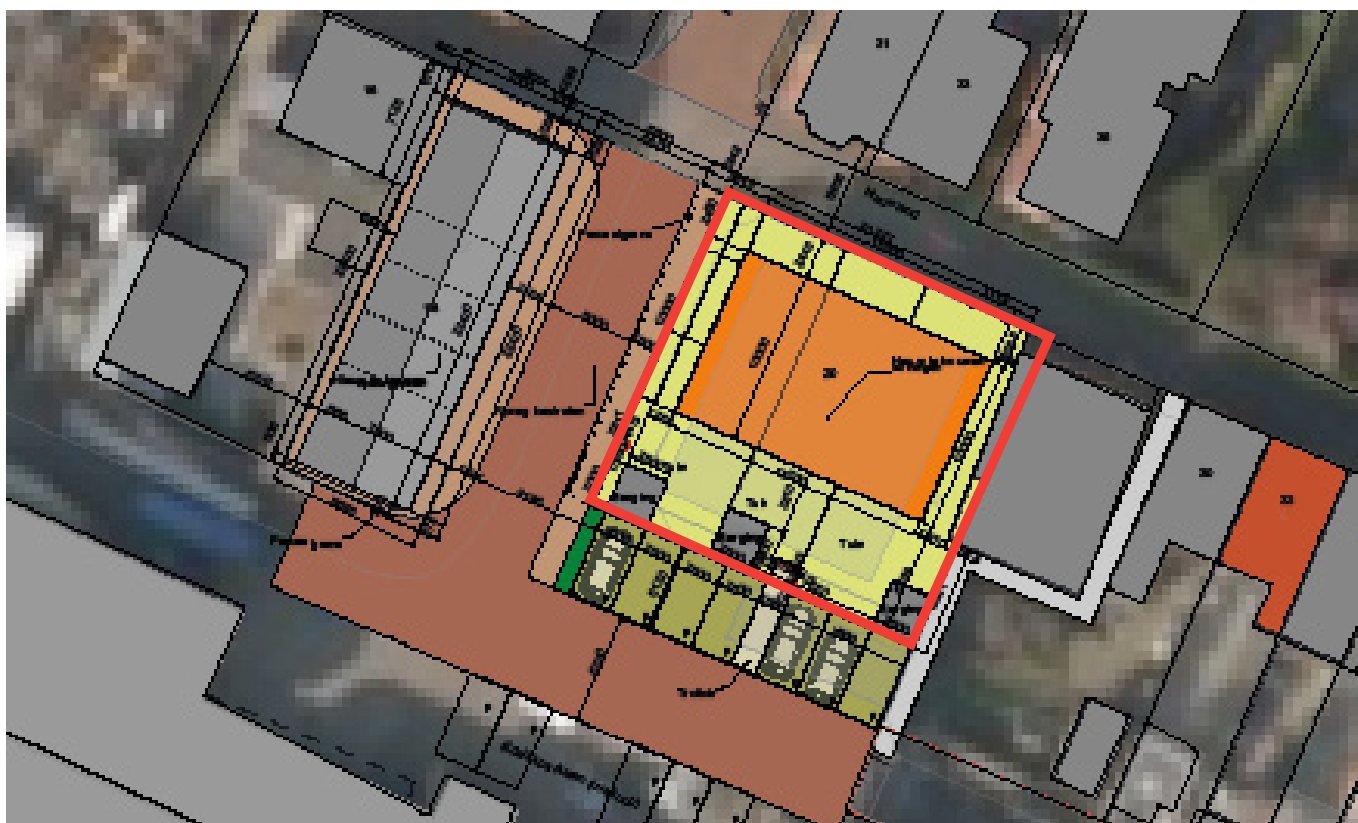
Op de archeologische beleidskaart uit de archeologische beleidsnota van de gemeente Uitgeest is het onderzoeksgebied ingedeeld in categorie AWG2 (Archeologisch Waardevol Gebied-Waarde 2): het betreft het gebied van de historische dorpskern, dat een niet-beschermd archeologisch monument is. Op deze beleidskaart is opgenomen dat bij werken met een oppervlak boven de 100 m² en grondroering dieper dan 0,35 m onder maaiveld rekening dient te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. De onderzochte locatie aan het Nieuwland 20 voldoet hieraan.

In het onderzoeksgebied heeft nog niet eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Het onderzoeksgebied is onderdeel van archeologisch monument 13945 van hoge archeologische waarde; de historische kern van het dorp Uitgeest uit de late middeleeuwen-nieuwe tijd. In de nabije omgeving zijn enkele onderzoeken en vondstmeldingen gedaan waarbij vindplaatsen uit het neolithicum, de bronstijd, de ijzertijd/Romeinse tijd en de late middeleeuwen zijn aangetoond. Tijdens deze onderzoeken en vondstmeldingen zijn een hamerbijl en runderkiezen uit het late neolithicum-bronstijd, funderingsresten van molen De Krijgsman en zijn drie voorgangers, handgevormd aardewerk en dierlijk bot uit de ijzertijd en humeuze cultuurlagen met geglaazuurd aardewerk (late middeleeuwen) en huttenleem, houtskool en handgevormd aardewerk (prehistorie) gevonden.

Op de kadastrale minuut van 1811-1832 is het onderzoeksgebied bewoond; er staat een huis en schuur op een erf afgebeeld dat eigendom is van 'bouwman' Pieter Bedje. Op het Bonneblad van 1900 staat eveneens bewoning afgebeeld. Het lijkt hier ook een woonhuis met bijgebouwen op een erf te betreffen en de rest van de straat is nu ook dichter bebouwd.

Advies

Gezien de (middel)hoge verwachting voor archeologische resten uit het neolithicum, de bronstijd, de ijzertijd/Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd wordt er geadviseerd om een verkennend archeologisch booronderzoek uit te voeren in het plangebied. Bovenstaande vormt een advies. Op grond van de resultaten van het rapport en het advies zal het bevoegd gezag (de gemeente Uitgeest) een selectiebesluit nemen over de daadwerkelijke omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden binnen het plangebied.

Afbeelding 1 Bouwtekeningen van het nieuwbouwproject. Dit onderzoek richt zich op het rood omkaderde vlak waar de drie nieuwe woningen zullen worden gebouwd. Bron: correspondentie opdrachtgever.

1. Inleiding

In september en oktober 2020 heeft Hollandia Archeologen een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor een onderzoeksgebied aan het Nieuwland 20 te Uitgeest, gemeente Uitgeest (NH) (zie afb. 2). Dit onderzoek wordt uitgevoerd, omdat de bestaande bebouwing, die is afgebrand, zal worden gesloopt en vervolgens vervangen zal worden door drie nieuwe woningen (zie afb. 1). De hiermee gepaarde grondroering vormt mogelijk een bedreiging voor het archeologisch bodemarchief. Dit bureauonderzoek brengt de bekende bodemkundige, historische en archeologische gegevens van het plangebied en de omgeving in kaart om in een vroeg stadium een zo nauwkeurig mogelijk beeld te vormen van de te verwachten archeologische resten. Op basis daarvan wordt een advies geformuleerd waarop de gemeente Uitgeest besluit over de eventueel te nemen vervolgstappen. In ARCHIS3 is het onderzoek aangemeld onder onderzoeksmeldingsnummer 4894518100.

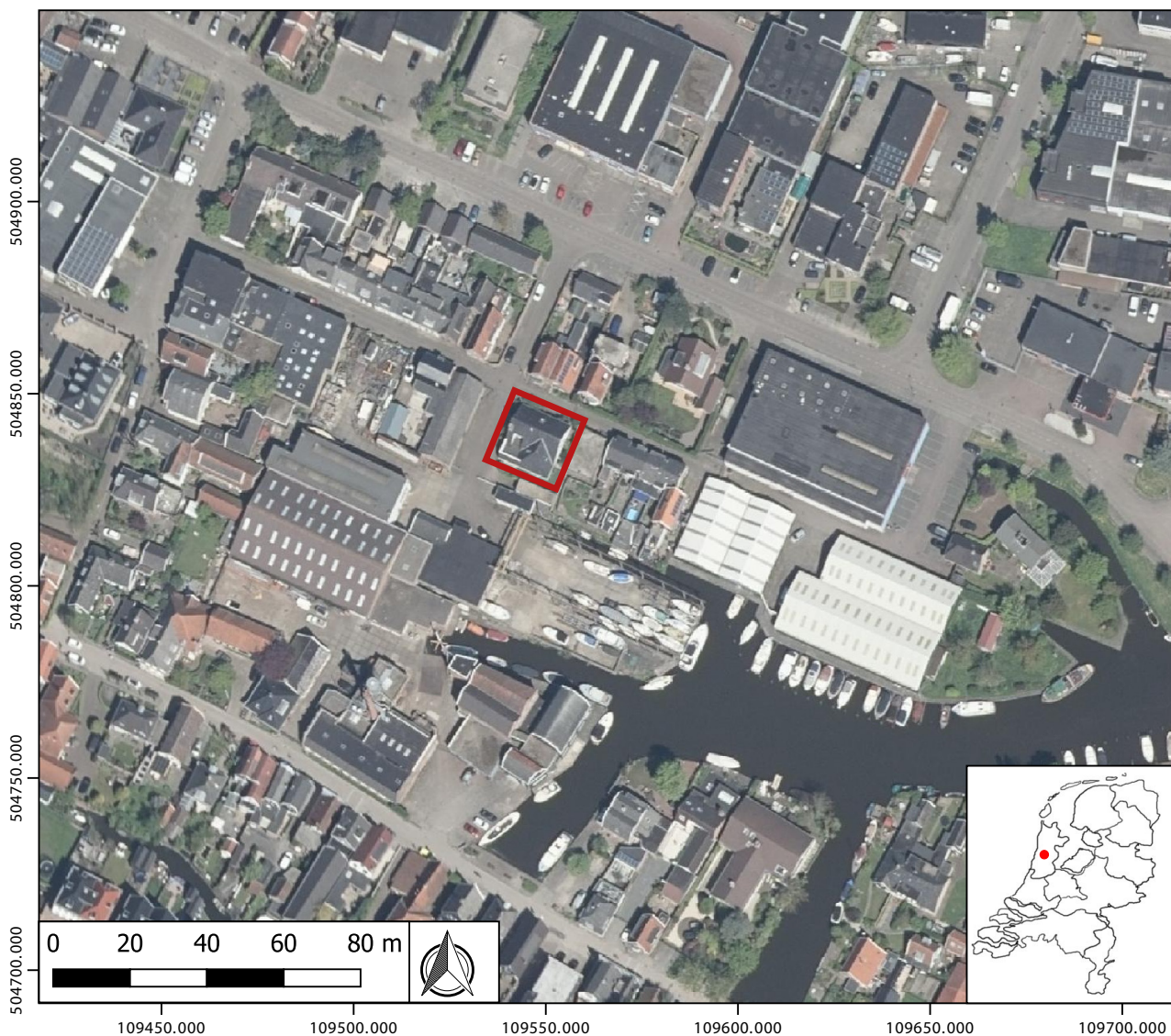
Afbeelding 2 De locatie van het onderzoeksgebied op een luchtfoto, aangegeven met de rode stip.

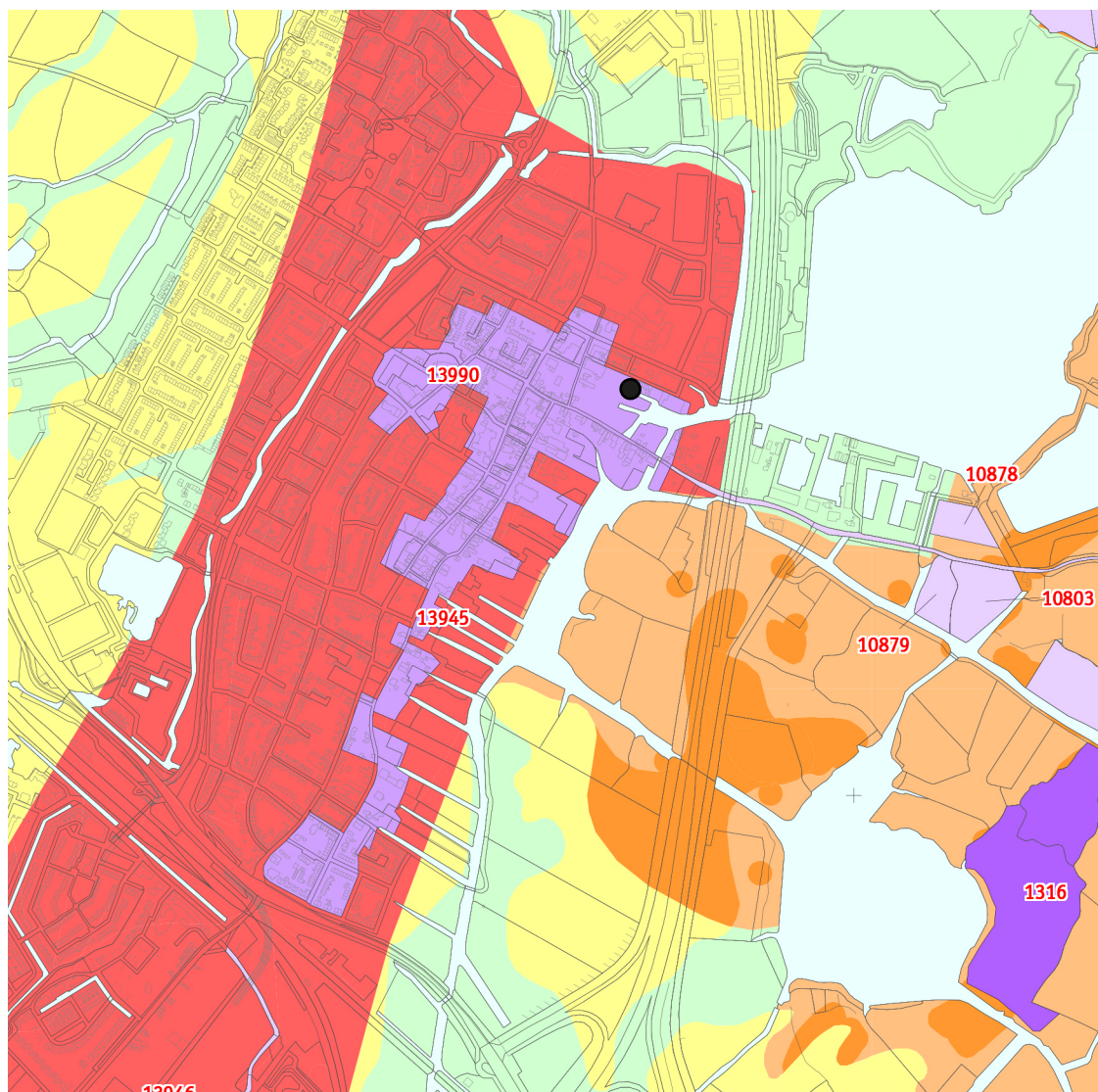
2. Onderzoeksgebied

De RD-coördinaten van het onderzoeksgebied zijn: 109.542-504.848, 109.558-504.842, 109.551-504.824 en 109.536-504.830. De huidige afgebrande bewoning zal worden gesloopt en vervolgens vervangen worden door drie nieuwe woningen. Deze drie woningen hebben een gezamenlijke oppervlakte van ca. 450 m². Rond deze woningen zullen nog parkeergelegenheid, bergingen, opslagboxen en tuinen worden aangelegd, maar tijdens deze werkzaamheden zal de bodem weinig tot niet worden geroerd (zie afb. 1). Het gebied waar de grond geroerd zal worden is beperkt tot het rood omkaderde gebied in afbeelding 1. Dit gebied wordt tot een meter afgegraven omdat de grond verontreinigd is. Hier komt schone grond voor terug. Er komen geen kelders en de woningen worden gefundeerd op boorpalen, er zal dus niet worden geheid.

Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) ligt het onderzoeksgebied binnen een terrein met een middelhoge tot hoge trefkans op het aantreffen van archeologische waarden.

Afbeelding 3 De locatie van het onderzoeksgebied, aangegeven met het rode kader.

Archeologische beleidsnota gemeente Uitgeest

Archeologische beleidskaart met voorschriften behoeve van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ)

RAAP-notitie 3694, kaartbijlage 1, schaal 1:15.000

legenda

Archeologisch Waardevol Gebied (AWG)

- AWG1: wettelijk beschermd archeologisch monument
- AWG2: historische dorpskern (niet-beschermd archeologisch monument)
- AWG3: overige niet-beschermd archeologische monumenten

Archeologisch Waardevol Verwachtingsgebied (AWV)

- AWV1
- AWV2
- AWV3
- AWV4
- overig AWV5
- 1215 Monumentnummer
- gemeentegrens
- water

voorschriften in bestemmingsplan

(bij bodemingrepen dieper dan 35 cm -Mv)

bodemingrepen alleen toegestaan met vergunning van de provincie Noord-Holland of RCE

plangebieden groter dan 100 m²: vroegtijdig inventariserend archeologisch onderzoek

vroegtijdig inventariserend archeologisch onderzoek (ondergrens: 0 m²)

voorschriften in bestemmingsplan

(bij bodemingrepen dieper dan 35 cm -Mv, voor type doel, zie rapport 1636 en kaartbijlage 6)

plangebieden groter dan 500 m²: vroegtijdig inventariserend archeologisch onderzoek

plangebieden groter dan 1000 m²: vroegtijdig inventariserend archeologisch onderzoek

plangebieden groter dan 2500 m²: vroegtijdig inventariserend archeologisch onderzoek

plangebieden groter dan 5000 m²: vroegtijdig inventariserend archeologisch onderzoek

vrijgegeven, geen archeologisch onderzoek noodzakelijk

Afbeelding 4 Uitsnede van de archeologische beleidskaart van de gemeente Uitgeest. Het onderzoeksgebied is aangegeven met de zwarte stip. De getallen geven de archeologische monumenten aan. Bron: mailcorrespondentie opdrachtgever.

3. Beleid

In de Erfgoedwet stellen het Rijk en de provincie dat in het ruimtelijk beleid zorgvuldig met het archeologisch erfgoed moet worden omgegaan. Voor gebieden waar archeologische waarden voorkomen of waar reële verwachtingen bestaan dat er ter plaatse archeologische waarden aanwezig zijn, dient voorafgaand aan bodemingrepen archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. De uitkomsten van het archeologisch onderzoek dienen vervolgens volwaardig in de belangenafweging te worden betrokken.

In 2008 heeft de gemeente Uitgeest ‘Uitgeest, droge plek aan open water - Archeologienota gemeente Uitgeest’ (De Boer e.a., 2008) laten opstellen. Hierin werden aanwijzingen gegeven over hoe de gemeente Uitgeest haar archeologiebeleid zou kunnen inrichten. In 2011 is daar een notitie op verschenen die het archeologiebeleid van de gemeente beschrijft (Kloosterman 2011, RAAP-notitie 3694). Het wettelijk kader voor de omgang met cultureel erfgoed is vastgelegd in de Monumentenwet 1988. In deze wet zijn in 2007 door de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMZ) de artikelen die betrekking hebben op de archeologie gewijzigd. Op deze manier heeft Nederland invulling gegeven aan het Verdrag van Valletta. De provincie Noord-Holland speelt een belangrijke rol op het gebied van ruimtelijke ordening. In de Structuurvisie heeft zij haar cultuurhistorisch provinciaal belang gedefinieerd. De doelstelling voor de archeologie van de gemeente Uitgeest is als volgt: Het archeologisch beleid van de gemeente Uitgeest heeft tot doel haar archeologische erfgoed waar nodig te beschermen als bron van het gemeenschappelijke geheugen en als middel voor geschiedkundige en wetenschappelijke studie zonder meer maatschappelijke lasten in het leven te roepen dan strikt noodzakelijk. De uitgangspunten die daar weer uit voortkwamen zijn behoud in situ (behoud in de bodem), archeologie opgenomen in bestemmingsplannen, de verstoorder betaalt en draagvlakvergroting (RAAP-notitie 3694).

In het kader van deze archeologienota heeft de gemeente Uitgeest een archeologische beleidskaart opgesteld. De gemeente maakt onderscheid tussen twee typen archeologische gebieden. Dit zijn het ‘archeologisch waardevol gebied’ en het ‘archeologisch waardevol verwachtingsgebied’. Deze gebieden zijn weer onderverdeeld in meerdere categorieën. Voor elke categorie gelden verschillende eisen waarbinnen een archeologisch onderzoek noodzakelijk is. Voor alle gebieden die geen Rijks of provinciale monumenten zijn geldt een minimale diepte van 35cm waarbinnen zonder onderzoek gegraven mag worden. Voor deze diepte is gekozen omdat deze de gemiddelde diepte van de bouwvoor aangeeft. In de bouwvoor zijn door onder andere ploegen geen archeologische sporen meer te verwachten.

Op deze beleidskaart is het onderzoeksgebied ingedeeld in categorie AWG2 (Archeologisch Waardevol Gebied- Waarde 2): het betreft het gebied van de historische dorpskern, dat een niet-beschermd archeologisch monument is (zie afb. 4). Op deze beleidskaart is opgenomen dat bij werken met een oppervlak boven de 100 m² en grondroering dieper dan 0,35 m onder maaiveld rekening dient te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. De oppervlakte van het plangebied is ca. 450 m². De bodem in het plangebied wordt tot minimaal een meter afgegraven omdat de grond verontreinigd is. Hier komt schone grond voor terug. Er komen geen kelders en de woningen worden gefundeerd op boorpalen, er zal dus niet worden geheid. De maximaal toegestane oppervlakte en grondroering uit het bestemmingsplan worden hiermee overschreden, dus archeologisch onderzoek is een vereiste (www.ruimtelijkeplannen.nl).

4. Methode

Het doel van een bureauonderzoek is om aan de hand van bestaande bronnen informatie te verzamelen over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen een bepaald gebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden. Afhankelijk van de omvang van de werkzaamheden, de aard van de aanleiding tot het onderzoek en de vraagstelling (welke archeologische waarden kunnen binnen het plangebied verwacht worden? En in hoeverre zullen de graafwerkzaamheden deze archeologische resten bedreigen?) zullen aanvullende gegevens verzameld dienen te worden.

Het bureauonderzoek resulteert in een rapport met een gespecificeerd verwachtingsmodel. Op basis van dit verwachtingsmodel wordt een (selectie)advies gegeven. Het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Uitgeest, kan hierop een (selectie)besluit maken ten aanzien van (eventueel) vervolgonderzoek. Tevens kan door middel van het bureauonderzoek in een vroeg stadium rekening worden gehouden in de planvorming met aanwezige archeologische waarden in de bodem. Bij een bureauonderzoek worden, indien voorhanden, bronnen geraadpleegd die informatie verschaffen over de geologie en archeologie van het betreffende gebied. Onder andere wordt gebruik gemaakt van:

1. Kaartmateriaal, zoals bodemkundige, geomorfologische, geologische en historische kaartgegevens, evenals beleidskaarten zoals gemeentelijke en provinciale verwachtingskaarten.
2. Gegevens omtrent eerder verricht onderzoek en vondstmeldingen in het gebied uit de database van het Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).
3. Relevante geologische, historische en archeologische architectuur.

5. Aardwetenschappelijke gegevens

Genese van het landschap

De gemeente Uitgeest, waarin de onderzoekslocatie ligt, ligt in de West-Nederlandse kustzone. De ontstaansgeschiedenis van dit gebied valt samen met de zeespiegelstijging tijdens het holoceen (ca. 10.000 jaar geleden). Doordat de zeespiegelstijging 6000 jaar geleden iets was afgenomen werd het opgeslibte land in het westen niet meer opgeruimd en bleven er strandwallen en de daarachter liggende duinen over. Deze sloten het achterland af van het zeewater, waardoor er een uitgestrekt veenmoeras werd gevormd. Uitgeest ligt deels op zo'n strandwal en deze is ongeveer 5000 jaar geleden gevormd. De strandwal ligt nog op een oudere veenlaag waardoor we weten dat deze is gevormd na 3040 v. Chr. Aan de oostzijde van de strandwal werd er een tweede veenlaag gevormd die zich ontwikkelde tussen 2530 en 2020 v. Chr. (Vos 2015, 116). De strandwal liep vanaf Uitgeest door richting Vronen-St. Pancras ten noordoosten van Alkmaar. Dit was toen de kustlijn. Ten westen van de strandwal vormden zich getijdenafzettingen, maar aan de oostzijde lag een uitgestrekt veengebied dat vermoedelijk helemaal heeft doorgelopen tot aan de dekzandgebieden. De kustlijn verplaatste zich echter westwaarts door de vorming van nieuwe strandwallen, zoals die op de lijn Limmen-Alkmaar 4500 jaar geleden en de huidige kustduinen vanaf 4000 jaar geleden. Dit wil niet zeggen dat er op de oude strandwal van Uitgeest geen invloed meer was van getijdenafzettingen. Ten westen van Uitgeest lag immers het getijdengebied van het Oer-IJ, een voorloper van het IJ. Dit Oer-IJ voerde zoet water van de Rijn af via een meanderende geul waarvan het brede mondingsgebied ter hoogte van het huidige Castricum lag. Hierdoor lag dit gebied ook open voor getijdewerking vanuit zee (Tuinman 2019).

In de periode na de vorming van de strandwal van Uitgeest werden periodes met grote mariene activiteit afgewisseld met rustige fasen. Tijdens de rustige fasen ontstonden er getijdeafzettingen, zoals kwelders en wadplaten. Deze konden in actieve mariene fasen weer worden opgeruimd. Op meerdere plaatsen werd de strandwal doorbroken door geulen, zoals ter hoogte van de Slikker Die bij Akersloot en de Stierop bij Dorregeest. Hier waterde het veengebied op af. Een van de erosiegeulen bij Dorregeest brak door in een actieve mariene fase tussen ca. 850 en 650 v. Chr. In die periode slibden deze geulen dicht en werden daardoor juist geschikt voor bewoning. In de late ijzertijd vanaf 100 v. Chr. was ook de monding van het Oer-IJ tussen Castricum en Bakkum ter hoogte van de Schulpvaart en de Zeeweg geheel verzand, waardoor er geen getijdenwerking meer was. De voormalige getijdengeulen zijn grotendeels nog bewaard gebleven in waterlopen en sloten als de Schulpvaart, Dije en Hendriksloot. Ze bleven alleen open doordat het veen hierop afwaterde. In de late middeleeuwen, vooral in de 12e eeuw toen er via de Zuiderzee weer een verbinding was met zee, werden grote delen van het veen weggeslagen. Hierdoor ontstonden grote meren als het Uitgeestermeer, waaraan Uitgeest is gelegen. Andere laag gelegen delen konden hierdoor ook weer worden afgedekt met klei, de zogenaamde pikklei (Tuinman 2019).

Vanaf het moment dat de strandwal gevormd was (rond 3000 v. Chr.) werd deze bewoond. De oudste bewoning die tot nu toe is aangetroffen is bij Klein Dorregeest (Muller e.a. 2008). Hier werden vondsten en sporen aangetroffen van de Klokbeercultuur (2400-1900 v. Chr.). Ook dicht bij het dorp is een vondst gedaan die hierop wijst, namelijk die van een hamerbijl (Helderman 1972). Vanaf deze periode is vermoedelijk continu gewoond. Naast het late neolithicum/vroege bronstijd zijn er op het noordelijk deel van de strandwal en daaromheen

sporen aangetroffen uit de late bronstijd, midden ijzertijd, late ijzertijd, Romeinse tijd, vroege middeleeuwen en late middeleeuwen (Muller e.a. 2008).

Geomorfologie en bodem

Het onderzoeksgebied is op de Geomorfologische kaart van 2008 niet geclassificeerd. Op de Bodemkaart van 2004 staat het onderzoeksgebied geclassificeerd als 'bebouwd gebied'. Volgens het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ligt het onderzoeksgebied tussen 0,3 en 0,5 m +NAP (www.ahn.nl).

Afbeelding 5 Uitsnede van de kadastrale minuut van 1811-1832. Het onderzoeksgebied is aangegeven met het zwarte kader. De kaart is niet op schaal, het noorden is boven. Bron: Beeldbank Cultureel Erfgoed.

Afbeelding 6 Uitsnede van het Bonneblad van 1900. Het onderzoeksgebied is aangegeven met het oranje kader. De kaart is niet op schaal, het noorden is boven. Bron: www.topotijdreis.nl.

6. Historische en archeologische gegevens

Historie

Uitgeest wordt voor het eerst genoemd in een inventarislijst van de abdij van Egmond uit het einde van de 11e eeuw. Blijkens deze lijst bezat het klooster inkomsten uit enkele landerijen in Hutgeest. In 1276 wordt Uitgeest opnieuw genoemd in een oorkonde van graaf Floris V, waarin hij de bewoners van Uytgeest vrijstelde van het betalen van tolgeld. Waarschijnlijk was in die tijd de bewoning geconcentreerd bij Dorregeest, omdat daar resten zijn gevonden van een vroeg middeleeuws tufstenen kerkje. Om onduidelijke redenen verplaatste de belangrijkste dorpsactiviteiten zich later naar Uitgeest, vermoedelijk in de 14e eeuw. Daar verrees in de veertiende eeuw een nieuw kerkje. Sindsdien vormde de Kerkbuurt aldaar het hart van Uitgeest waar bewoners van Assum, Benes, Westergeest, Oostergeest, Markenbinnen en andere buurtschappen afhankelijk van waren.

De ligging op de strandwal en op de grens van het voormalige Oer IJ estuarium aan de westzijde en het uitgestrekte veengebied en later de Uitgeestermeer aan de oostzijde heeft voor de Uitgeesters vooral in de historische periode enige welvaart gezorgd (Noord-Hollands Archief).

Ter gelegenheid van een nieuw in te voeren belasting werden in 1514 alle steden en dorpen verplicht informatie te geven over hun financiële en economische situatie. Uitgeest telde in dat jaar 160 woningen. Volgens de toenmalige pastoor Jan Willemszoon gingen er in die jaren zo'n 750 Uitgeesters geregeld ter communie. De meesten van hen, aldus de pastoor, verdienden hun brood met vissen, vogeltjes vangen, spinnen en het weiden van koeien (Noord-Hollands Archief).

De periode 1500-1650 was voor Uitgeest, zoals ook in de rest van Holland, een periode van bloei. De landbouw floreerde en de nijverheid nam een grote vlucht. In deze periode nam het aantal inwoners sterk toe. In 1630 telde het dorp ruim 2000 inwoners en ca. 450 huizen en was daarmee een van de grootste dorpen in de kuststreek. Door de gunstige geografische ligging had het dorp reeds voor 1600 banden met de zeevaart. Schippers uit Uitgeest voeren naar diverse bestemmingen in Europa, van de Oostzee tot de Middellandse zee. Uitgeest bezat dan ook een kleine eigen vloot van haringbuizen. Daarnaast ontstond een diversiteit van nijverheidstakken, zoals de scheepsbouw, de stokken- en blokkenmakerij, de zeildoekweverij, de houtzagerij, de hennepklopperij en de touwslagerij. Door de verbouw van kool- en lijnzaad in de nabij gelegen droogmakerijen zoals de Schermer, kwam de olieslagerij eveneens tot bloei (www.uitgeest.nl). De Uitgeesters voorzagen onder andere Amsterdam van melk, boter en kaas en verder zeildoeken, touw, hout en allerhande andere scheepsbenodigdheden. In dit verband moet zeker Cornelis Corneliszoon genoemd worden, die eind zestiende eeuw in Uitgeest werkzaam was. Hij is de geschiedenis ingegaan als de uitvinder van de houtzaagmolen (Noord-Hollands Archief).

Historische kaarten

Op de kadastrale minuut van 1811-1832 is het onderzoeksgebied bewoond; er staat een huis en schuur op een erf afgebeeld dat eigendom is van 'bouwman' Pieter Bedje (zie afb. 5) (Beeldbank Cultureel Erfgoed). Op het Bonneblad van 1900 staat eveneens bewoning afgebeeld. Het lijkt hier ook een woonhuis met bijgebouwen op een erf te betreffen en de rest van de straat is nu ook voller gebouwd (zie afb. 6) (www.topotijdreis.nl).

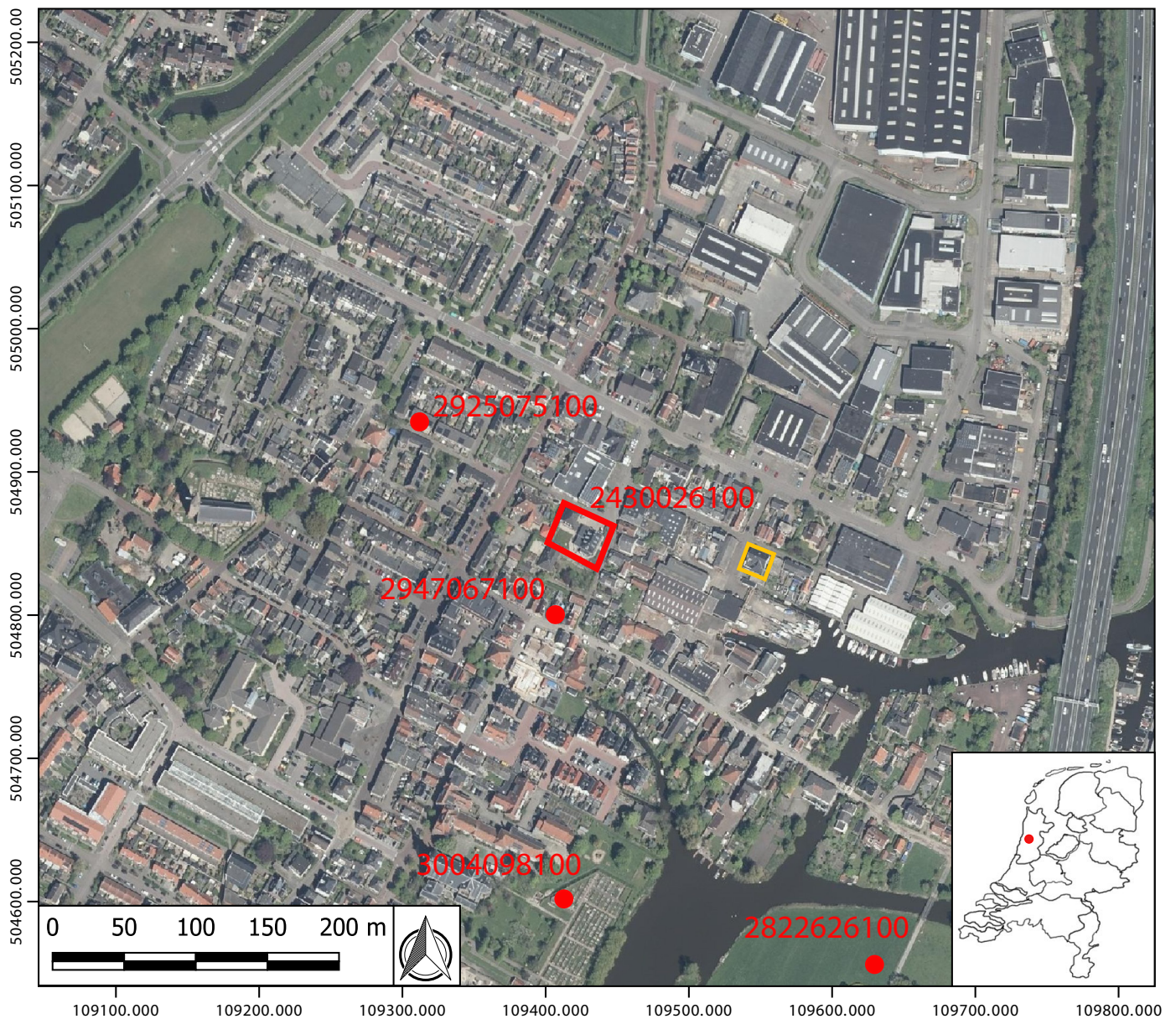
Archisnummer	Verwerving	Vondsten
2925075100	Vondstmelding bij graafwerkzaamheden (Achterloet)	Hamerbijl (laat neolithicum A-vroege bronstijd) en runderkiezen (neolithicum) gevonden in/op het zand onder een veenlaag op ca. 2,5 m diepte.
2430026100	Booronderzoek (Hoorne 3)	Tussen 0,6-1,0 cm -mv een cultuurlaag van donkerzwartgrijs sterk humeus, sterk zandige klei met geglaazuurd aardewerk. Tussen 1,0-1,3 m -mv een cultuurlaag van donkergrijs zwak humeus, zandige klei met houtskool en huttenleem. Tussen 1,3-1,65 m -mv een laag overstromingsklei die mogelijk ten tijde van de vorming van het Oer-IJ over de strandwal afgezet is. Uit deze klei laag is op 1,38 m -mv een fragment handgevormd, zacht aardewerk gevonden.
2947067100	Opgraving (Meldijk; De Krijgsman)	Funderingsresten van achtkantige bovenkruier De Krijgsman en tenminste 3 voorgangers (oudste mogelijk 15e eeuws), steengoed aardewerk.
3004098100	Vondstmelding (Middelweg)	Handgevormd aardewerk uit de ijzertijd (niet verder gedetermineerd of onderzocht).
2822626100	Vondstmelding (Rijksweg 9)	Streepband aardewerk, bot van schaap/geit en rund en een aangepunt paaltje in een afvalkuil (op 0,4 m -mv) onder achtereenvolgens een kleilaag, dunne humeuze laag en een zandige, schervenrijke (akker?)laag (late ijzertijd-vroeg Romeinse tijd).

Tabel 1 Overzicht van alle onderzoeken en vondstmeldingen uit de directe omgeving van het onderzoeksgebied (Bron: ARCHIS3).

Archeologie

Het plangebied is onderdeel van archeologisch monument 13945 van hoge archeologische waarde; de historische kern van het dorp Uitgeest uit de late middeleeuwen-nieuwe tijd. Ten westen en oosten van het plangebied liggen nog de archeologische monumenten 13990 en 13956, respectievelijk het terrein met de oudste kerk van Uitgeest die is gebouwd rond 1300, en het terrein met de resten van de Lagendijk, die ooit een onderdeel van de uitgebreide Sint Aagteindijk vormde.

In het plangebied heeft nog niet eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden. In de nabije omgeving zijn enkele onderzoeken en vondstmeldingen gedaan waarbij vindplaatsen uit het neolithicum, de bronstijd, de ijzertijd/Romeinse tijd en de late middeleeuwen zijn aangetoond (zie tabel 1 en afb. 7) (ARCHIS3).

Afbeelding 7 Kaart met alle onderzoekslocaties en vondstmeldingen uit tabel 1. Het plangebied is geel omkaderd.

7. Gespecificeerde archeologische verwachting

Periode	Verwachting	Diepte t.o.v. maaiveld	Omschrijving van de te verwachten resten
Paleolithicum-mesolithicum	Laag	N.v.t.	n.v.t.
Neolithicum	Middelhoog	Vanaf 0,6 meter -mv	Aardewerk, houtskool, vuursteen, (on) verbrand botmateriaal, bewerkt natuursteen, huisplaatsen, paalkuilen, ploegkrassen, (afval)kuilen, cultuurlagen, waterputten, grafvelden, hout
Bronstijd	Middelhoog	Vanaf 0,6 meter -mv	Aardewerk, houtskool, (on)verbrand botmateriaal, bewerkt natuursteen, huisplaatsen, paalkuilen, ploegkrassen, (afval)kuilen, cultuurlagen, waterputten, grafvelden, hout
IJzertijd-Romeinse tijd	Middelhoog	Vanaf 0,6 meter -mv	Aardewerk, houtskool, (on)verbrand botmateriaal, bewerkt natuursteen, huisplaatsen, paalkuilen, ploegkrassen, (afval)kuilen, cultuurlagen, waterputten, grafvelden, metaal, hout
Vroege middeleeuwen	Middelhoog	Direct onder maaiveld	Aardewerk, houtskool, (on)verbrand botmateriaal, bewerkt natuursteen, huisplaatsen, funderingen, perceelsslotsen, paalkuilen, ploegkrassen, (afval)kuilen, cultuurlagen, waterputten, grafvelden, metaal, hout, leer, glas, bouw materiaal
Late middeleeuwen	Hoog	Direct onder maaiveld	Aardewerk, houtskool, (on)verbrand botmateriaal, bewerkt natuursteen, huisplaatsen, funderingen, perceelsslotsen, paalkuilen, ploegkrassen, (afval)kuilen, cultuurlagen, beschoeiing, waterputten, grafvelden, metaal, hout, leer, glas, bouw materiaal
Nieuwe tijd	Hoog	Direct onder maaiveld	Aardewerk, houtskool, (on)verbrand botmateriaal, bewerkt natuursteen, huisplaatsen, funderingen, perceelsslotsen, paalkuilen, ploegkrassen, (afval)kuilen, cultuurlagen, beschoeiing, waterputten, grafvelden, metaal, hout, leer, glas, bouw materiaal

Een goed inzicht in de bodemopbouw van het plangebied wordt verschaft door een booronderzoek dat uitgevoerd is in 2014 door Transect. Dit onderzoek is uitgevoerd ca. 130 m ten westen van het onderzoeksgebied aan het Hoorne 3 (Nales 2014). Uit het booronderzoek bleek vanaf een diepte van ca. 60 cm een cultuurlaag van donkerzwartgrijs sterk humeus, sterk zandige klei aanwezig tot circa 1,0 m -mv. In deze laag zijn sporen van geglaazuurd aardewerk waargenomen.

Een tweede cultuurlaag bevindt zich volgens dit onderzoek op een diepte van 1,0-1,3 m. Deze cultuurlaag bestaat uit een pakket donkergrijs zwak humeus, zandige klei met daarin resten van houtskool en huttenleem. Deze laag wordt gevolgd door een laag overstromingsklei (1,3-1,65 m -mv) die mogelijk ten tijde van de vorming van het Oer-IJ over de strandwal

afgezet is. Uit deze klei laag is op 1,38 m diepte een fragment handgevormd, zacht aardewerk afkomstig dat als mogelijk prehistorisch is herkend.

Onder de overstromingsklei ligt duinzand tussen 1,65-2,10/2,40 m -mv. Dit zand wordt gevolgd door een pakket Hollandveen dat op deze locatie vanaf de bronstijd gevormd is. De onderste aangeboorde laag bestaat uit zand afkomstig van de oude duin afzettingen die tot de strandwal van Uitgeest behoren. Deze zijn aanwezig vanaf 2,40 m diepte, tot het einde van de boringen. Uit deze laag is de in 1926 gevonden neolithische bijl afkomstig.

DINOLoket

Ten oosten van het onderzoeksgebied is volgens het DINOLoket een geologisch booronderzoek uitgevoerd. Tot 1,1 m -mv is humeuze klei opgeboord en hieronder ligt een matig fijne en humeuze zandlaag tot 1,4 m -mv. Hieronder ligt weer een sterk humeuze kleilaag tot 1,7 m -mv en een dik veenpakket tot 3 m -mv, dat vervolgens weer onderbroken wordt door een 40 cm dikke laag humeuze klei tot 3,4 m -mv. Als laatste wordt het veenpakket kleiiger en eindigt op 3,7 m -mv (www.dinoloket.nl).

8. Conclusie en advies

In september en oktober 2020 heeft Hollandia Archeologen een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor een onderzoeksgebied aan het Nieuwland 20 te Uitgeest, gemeente Uitgeest (NH). Dit onderzoek wordt uitgevoerd, omdat de bestaande verbrande bebouwing zal worden gesloopt en vervolgens vervangen zal worden door drie nieuwe woningen. De hiermee gepaarde grondroering vormt mogelijk een bedreiging voor het archeologisch bodemarchief.

Op de archeologische beleidskaart uit de archeologische beleidsnota van de gemeente Uitgeest is het onderzoeksgebied ingedeeld in categorie AWG2 (Archeologisch Waardevol Gebied-Waarde 2): het betreft het gebied van de historische dorpskern, dat een niet-beschermd archeologisch monument is. Op deze beleidskaart is opgenomen dat bij werken met een oppervlak boven de 100 m² en grondroering dieper dan 0,35 m onder maaiveld rekening dient te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. De onderzochte locatie aan het Nieuwland 20 voldoet hieraan.

In het onderzoeksgebied heeft nog niet eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Het onderzoeksgebied is onderdeel van archeologisch monument 13945 van hoge archeologische waarde; de historische kern van het dorp Uitgeest uit de late middeleeuwen-nieuwe tijd. In de nabije omgeving zijn enkele onderzoeken en vondstmeldingen gedaan waarbij vindplaatsen uit het neolithicum, de bronstijd, de ijzertijd/Romeinse tijd en de late middeleeuwen zijn aangetoond. Tijdens deze onderzoeken en vondstmeldingen zijn een hamerbijl en runderkiezen uit het late neolithicum-bronstijd, funderingsresten van molen De Krijgsman en zijn drie voorgangers, handgevormd aardewerk en dierlijk bot uit de ijzertijd en humeuze cultuurlagen met geglazuurd aardewerk (late middeleeuwen) en huttenleem, houtskool en handgevormd aardewerk (prehistorie) gevonden.

Op de kadastrale minuut van 1811-1832 is het onderzoeksgebied bewoond; er staat een huis en schuur op een erf afgebeeld dat eigendom is van 'bouwman' Pieter Bedje. Op het Bonneblad van 1900 staat eveneens bewoning afgebeeld. Het lijkt hier ook een woonhuis met bijgebouwen op een erf te betreffen en de rest van de straat is nu ook voller gebouwd.

Advies

Gezien de (middel)hoge verwachting voor archeologische resten uit het neolithicum, de bronstijd, de ijzertijd/Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd wordt er geadviseerd om een verkennend archeologisch booronderzoek uit te voeren in het plangebied. Bovenstaande vormt een advies. Op grond van de resultaten van het rapport en het advies zal het bevoegd gezag (de gemeente Uitgeest) een selectiebesluit nemen over de daadwerkelijke omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden binnen het plangebied.

Literatuur

Helderman, E.J. (1972). *Een stenen strijd- of hamerbijl uit Uitgeest*, in: Westerheem 21, p. 239-244.

Kloosterman, P. (2011): *Archeologiebeleid gemeente Uitgeest, RAAP-notitie 3694*, Weesp.

Mulder, E.F.J. de, et al. (2003). *De ondergrond van Nederland*, Utrecht.

Muller, A.; G. van Bergeijk; E. Drenth; P.C. de Vos & R.M. van Heeringen (2008). *Akersloot-Klein Dorregeest. Een vindplaats van de Klokbekecultuur in de gemeente Castricum, provincie Noord-Holland*, Amersfoort.

Tuinman, N.C. (2019). *Programma van Eisen Populierenlaan Uitgeest*, Zaandijk.

Vos, P. (2015). *Origin of the Dutch coastal landscape. Long-term landscape evolution of The Netherlands during the Holocene, described and visualized in national, regional and local palaeogeographical map series*, Utrecht.

Archeologische Kroniek van Holland over 1990

www.ruimtelijkeplannen.nl

www.topotijdreis.nl

AHN

ARCHIS3

DINOLoket

Bijlagen

Inhoudsopgave

Bijlage 1: Archeologische perioden

Bijlage 2: Archeologische stappenplan

Bijlage 1: Archeologische perioden

Bijlage 2: Archeologische stappenplan

In het “stappenplan archeologie” wordt aangegeven welk traject bij planvorming bewandeld moet worden als het gaat om het inpassen van archeologische waarden en verwachtingen. Het is van groot belang om in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming rekening te houden met de archeologische waarden en verwachtingen en wel voordat men aanvangt met de globale invulling van een plangebied.

Het stappenplan gaat uit van een brede inventarisatie van wat er bekend is over de archeologische waarden. Op basis daarvan wordt zeer gericht ingezoomd op voor het plan(gebied) relevante archeologische informatie. Na iedere stap wordt beredeneerd gekozen voor meer diepgaand onderzoek op specifieke plekken, zodat uiteindelijk voldoende bekend is over aanwezige vindplaatsen om gemotiveerde afweging in het ruimtelijke-orderingsproces te kunnen maken.

I. Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie - aan de hand van bestaande bronnen - over bekende of verwachte archeologische waarden binnen of relevant voor het plangebied. Daarnaast moet het bureauonderzoek inzicht bieden in eventueel benodigd inventariserend onderzoek (stap II, zie onder). Een bureauonderzoek bestaat uit een archief- en literatuuronderzoek van archeologische en bodemkundige gegevens die bij RCE, provincie, gemeente en/of andere instanties (b.v. universiteiten, musea) bekend zijn over het betreffende gebied. Het Bureauonderzoek dient de volgende aspecten te behandelen:

- * aangeven wat de aanleiding is voor het bureauonderzoek en om welk gebied het gaat. Dit in verband met het bepalen van het onderzoekskader;
- * beschrijven van het huidige gebruik van de locatie op basis van beschikbare relevante gegevens;
- * beschrijven van het historische grondgebruik of de historische ontwikkeling van het gebied op basis van geofysische, fysische en historisch geografische gegevens
  - o een korte impressie over de onstaansgeschiedenis van het landschap
  - o een impressie van de bewoningsgeschiedenis;
- * beschrijven bekende archeologische waarden
  - o archeologisch waardevolle terreinen zoals deze zijn opgenomen in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de RCE. Dezelfde terreinen zijn tevens opgenomen op de Archeologische Monumentenkaarten (AMK) van de provincies. Archeologisch waardevolle terreinen genieten wettelijke bescherming (ex artikel 3 en 6 van de Monumentenwet) of dienen een planologische bescherming te krijgen binnen het bestemmingsplan;
  - o archeologische vindplaatsen zoals deze in het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de RCE aanwezig zijn. Clustering van vindplaatsen kan wijzen op de aanwezigheid van bewonings-sporen uit het verleden;
- * beschrijven van de archeologische verwachtingen en opstellen van een gespecificeerd en onderbouwd verwachtingsmodel van de verwachte archeologische waarden:
  - o aan de hand van de door de RCE ontwikkelde Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Gebieden met een hoge of middelhoge archeologische verwachtingswaarde of trefkans komen in ieder geval voor een nader archeologisch

- onderzoek in aanmerking;
- o aan de hand van een meer gedetailleerde provinciale c.q. gemeentelijke verwachtingskaart;
- * rapportage met daarin advisering ten behoeve van het vervolgtraject gerelateerd aan de verschillende stadia van het planvormingsproces.

II. Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het zeer gericht aanvullen en toetsen van de uitkomsten van het bureauonderzoek. Stapsgewijs wordt bekeken óf er archeologische waarden aanwezig zijn en zo ja, wat dan de aard, karakter, omvang, datering, gaafheid, conservering en relatieve kwaliteit is. Ten behoeve van een IVO dient een Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden. In principe wordt het IVO uitgevoerd op basis van een Plan van Aanpak (PvA).

Het onderzoek kan bestaan uit de volgende methoden:

- * non-destructieve methoden: geofysische methoden ;
- * weinig destructieve methoden: oppervlaktekartering, booronderzoek, sondering (putjes van maximaal een vierkante meter);
- * destructieve methoden: proefsleuven.

Welke methoden (kunnen) worden ingezet hangt af van de locatie en vraagstelling. De onderbouwing voor de in te zetten methoden is in het bureauonderzoek gegeven. Een inventariserend veldonderzoek moet leiden tot een waardering en een archeologisch inhoudelijk selectieadvies.

Nadere toelichting onderzoeksmethoden: 1 en 2: Bij non-destructieve methoden moet men denken aan elektrische, magnetische en elektromagnetische methoden, eventueel in combinatie met remote sensing technieken.

Bij weinig destructieve methoden gaat het om oppervlaktekartering en booronderzoek. Dit houdt in dat het plangebied wordt gekarteerd door middel van het “belopen” van akkers en weilanden, waarbij gezocht wordt naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast wordt door middel van boringen onderzocht hoe het staat met de bodemopbouw, en of er archeologische lagen of indicatoren te onderscheiden zijn. De aangetroffen vindplaatsen kunnen vervolgens nader bekeken worden met een meer diepgaand booronderzoek. Dit levert nadere informatie over de omvang en waardering op. Soms is het nodig om in dit stadium proefputjes te graven. Een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd indien uit de minder destructieve onderzoeksmethoden is gebleken dat er in een plangebied waardevolle archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Door middel van het graven van een aantal proefsleuven kunnen de exacte begrenzing, de datering en de graad van conservering van een vindplaats worden onderzocht. Uit het proefsleuvenonderzoek moet blijken of een vindplaats behoudenswaardig of zelfs beschermenswaardig is. Is dit het geval, dan zal bekeken moeten worden of de vindplaats ingepast kan worden in het plan. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat in eerste instantie uit van behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem).

Eventueel: III. Opgraven ofwel archeologisch vervolgonderzoek

Indien het niet mogelijk is een 'behoudenswaardige of beschermenswaardige' vindplaats in situ te bewaren, zal het hier aanwezige bodemarchief voor het nageslacht bewaard dienen te worden door middel van een vlakdekkend onderzoek. Alleen dan is deze stap (stap III) noodzakelijk.

Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)